BUSINESS મિત્ર Plus

આગામી સાત-આઠ વર્ષમાં ભારતનું અંતરિક્ષ અર્થતંત્ર 45 અબજ ડોલરનું થવાની આશા

હાલમાં કેન્દ્રિય રાજ્ય મંત્રી જિતેન્દ્ર સિંહે જણાવ્યું હતું કે, ભારતની સ્પેસ ઇકોનોમી(અંતરીક્ષ અર્થતંત્ર) આગામી સાતથી આઠ વર્ષમાં અંદાજિત $9 બિલિયન પરથી વધીને $40 બિલિયનથી $45 બિલિયન સુધી પહોંચી શકે છે. તેમણે ઉમેર્યું કે વિકાસના આગામી તબક્કાનો આધાર ભારતની ટેકનોલોજીકલ ક્ષમતાઓને વ્યવસાયિક રીતે સફળ વ્યવસાયોમાં રૂપાંતરિત કરવા પર રહેશે, જે વૈશ્વિક બજારોમાં સ્પર્ધા કરી શકે. દિલ્હીમાં બ્લૂમબર્ગ ન્યૂ ઇકોનોમી ફોરમ દ્વારા આયોજિત મીડિયા રાઉન્ડટેબલમાં બોલતા સિંહે જણાવ્યું કે વધારાનું રોકાણ, ઝડપી નિયામકીય મંજૂરીઓ અને સ્પેસ-આધારિત ઉત્પાદનો તથા સેવાઓની આગાહી કરી શકાય તેવી માંગ વિકાસના મુખ્ય ચાલક બળ રહેશે. તેમણે ખાનગી કંપનીઓને ટેકનોલોજી વિકસાવવા, ગ્રાહકોને આકર્ષવા અને લાંબા ગાળે આવક ઊભી કરવા માટે સક્ષમ બનાવતા ટકાઉ બિઝનેસ મોડલ્સની જરૂરિયાત પર પણ ભાર મૂક્યો હતો. આ પ્રોજેક્શન ભારતની સ્પેસ ઇકોનોમીના હાલના અંદાજિત કદમાં લગભગ પાંચ ગણા સંભવિત વિસ્તરણ દર્શાવે છે. જો કે, આ લક્ષ્યાંક પ્રાપ્ત કરવાનો આધાર દેશ પોતાની ટેકનોલોજીકલ ક્ષમતાઓને કેટલી અસરકારક રીતે વ્યાપારી તકોમાં રૂપાંતરિત કરે છે તેના પર રહેશે.

સરકારે ખાનગી રોકાણ, આગાહી કરી શકાય તેવી માંગ અને ઝડપી નિયામકીય મંજૂરીઓને એવા મુખ્ય પરિબળો તરીકે ઓળખાવ્યા છે જે ભારતના સ્પેસ ઉદ્યોગને વિસ્તૃત કરવામાં મદદ કરી શકે છે. સ્પેસ ટેકનોલોજી વિકસાવવા માટે નોંધપાત્ર મૂડી, તકનીકી નિપુણતા અને લાંબા સમયગાળાની જરૂર હોય છે.

ઇકોનોમી ઇન્સાઇડર

મોટા પાયે ઉત્પાદન માટે સંસાધનો ફાળવતા પહેલા કંપનીઓને ગ્રાહકો અને બજાર સુધી પહોંચવાનો સ્પષ્ટ માર્ગ જરૂરી છે. સિંહે જણાવ્યું હતું કે ભારતે માત્ર ટેકનોલોજીકલ ક્ષમતાઓ પ્રદર્શિત કરવાથી આગળ વધીને વૈશ્વિક સ્તરે સ્પર્ધાત્મક સ્પેસ બિઝનેસનું નિર્માણ કરવું પડશે. પ્રાથમિકતા એવી કંપનીઓ વિકસાવવાની છે જે માત્ર તકનીકી સિદ્ધિઓ પર નિર્ભર રહેવાને બદલે દેશી અને આંતરરાષ્ટ્રીય બજારોમાં ઉત્પાદનો અને સેવાઓ વેચી શકે. સરકારી એજન્સીઓ ખાનગી કંપનીઓ માટે પ્રારંભિક ગ્રાહક બનીને માંગ ઊભી કરવામાં મદદ કરી શકે છે. સરકારના યુઝ-કેસ-આધારિત અભિગમ અંતર્ગત કંપનીઓ વ્યાપારી ઉપયોગ તરફ આગળ વધતા પહેલા 'પ્રૂફ-ઓફ-કન્સેપ્ટ' પ્રોજેક્ટ્સ દ્વારા તેમની ટેકનોલોજીનું પ્રદર્શન કરી શકે છે. આવા પ્રોજેક્ટ્સ વ્યવસાયોને વાસ્તવિક પરિસ્થિતિઓમાં તેમના ઉત્પાદનોનું પરીક્ષણ કરવા, તેમની વ્યવસાયિક ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવા અને બજાર માટે તૈયાર ઉકેલો બનાવવામાં મદદ કરી શકે છે. પ્રારંભિક માંગ ઉત્પાદનમાં રોકાણને પ્રોત્સાહિત કરી શકે છે અને કંપનીઓને નિયમિત આવકના સ્ત્રોત સ્થાપિત કરવામાં મદદ કરી શકે છે.

અંતરીક્ષ ઉદ્યોગમાં આગાહી કરી શકાય તેવી માંગ ખાસ કરીને મહત્વપૂર્ણ છે, જ્યાં વ્યવસાયોને વળતર મેળવતા પહેલા ઘણીવાર નોંધપાત્ર મૂડીની જરૂર હોય છે. ગ્રાહકો અને ભવિષ્યની માંગ વિશેની અનિશ્ચિતતા કંપનીઓ માટે નવી ટેકનોલોજી અને ઉત્પાદન સુવિધાઓમાં રોકાણને વાજબી ઠેરવવાનું મુશ્કેલ બનાવી શકે છે. તેમણે સ્પેસ પ્રોડક્ટ્સ માટે જીએસટી સંબંધિત પગલાંનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને ઉદ્યોગને વ્યવહારુ લાભો આપતા સુધારાઓની જરૂરિયાત પર ભાર મૂક્યો હતો. સરળ પ્રક્રિયાઓ, ઓછો ખર્ચ અને વ્યાપારીકરણ માટેના સ્પષ્ટ રસ્તાઓ કંપનીઓને વધુ નિશ્ચિતતા સાથે રોકાણનું આયોજન કરવામાં મદદ કરી શકે છે. દેશી અને વિદેશી સ્ત્રોતોમાંથી રોકાણ એ બીજું મહત્વનું પરિબળ રહેશે. મૂડી સુધીની વધુ સરળ પહોંચ ટેકનોલોજીના વિકાસ, ઉત્પાદન અને આંતરરાષ્ટ્રીય બજારોમાં વિસ્તરણને ટેકો આપી શકે છે.

સ્પેસ સેક્ટરની આર્થિક સંભાવનાઓ માત્ર લોંચ વ્હીકલ અને સેટેલાઇટ ઉત્પાદન પૂરતી મર્યાદિત નથી. સ્પેસ-આધારિત સેવાઓ કૃષિ, ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર વિકાસ, આપત્તિ સંચાલન, સંરક્ષણ અને અન્ય પ્રવૃત્તિઓને ટેકો આપી શકે છે. આ એપ્લિકેશન્સ એવી કંપનીઓ માટે બજાર ઊભું કરી શકે છે જે સેટેલાઇટ ડેટા પ્રોસેસ કરે છે, કોમ્યુનિકેશન સેવાઓ પૂરી પાડે છે અથવા વ્યવસાયો અને સરકારી એજન્સીઓ માટે વિશેષ ઉકેલો વિકસાવે છે. કૃષિ એ એપ્લિકેશનનું બીજું સંભવિત ક્ષેત્ર છે. સેટેલાઇટ અવલોકનો જમીન અને પર્યાવરણીય પરિસ્થિતિઓના નિરીક્ષણમાં ટેકો આપી શકે છે, જ્યારે જીઓસ્પેશિયલ ટૂલ્સ મોટા વિસ્તારોમાં થતા ફેરફારોનું વિશ્લેષણ કરવામાં મદદ કરી શકે છે. આપત્તિ સંચાલન એજન્સીઓ પણ અસરગ્રસ્ત વિસ્તારોનું મૂલ્યાંકન કરવા અને કટોકટીમાં રાહત આયોજન કરવા માટે સ્પેસ-આધારિત માહિતીનો ઉપયોગ કરી શકે છે. વિકાસ ડાઉનસ્ટ્રીમ સેવાઓ પર પણ નિર્ભર રહેશે - એવા વ્યવસાયો જે ગ્રાહકો માટે ઉકેલો વિકસાવવા સેટેલાઇટ ડેટા અને કોમ્યુનિકેશનનો ઉપયોગ કરે છે. આ વિભાગની કંપનીઓ કદાચ રોકેટ કે સેટેલાઇટ ન બનાવે, પરંતુ સોફ્ટવેર, ડેટા એનાલિસિસ અને સ્પેશિયલાઇઝ્ડ એપ્લિકેશન્સ દ્વારા વિશાળ સ્પેસ ઇકોનોમીમાં યોગદાન આપી શકે છે.

> **સરકારે ખાનગી રોકાણ, આગાહી કરી શકાય તેવી માંગ અને ઝડપી નિયામકીય મંજૂરીઓને એવા મુખ્ય પરિબળો તરીકે ઓળખાવ્યા છે જે ભારતના સ્પેસ ઉદ્યોગને વિસ્તૃત કરવામાં મદદ કરી શકે છે**

આંતરરાષ્ટ્રીય ભાગીદારી ભારતીય કંપનીઓને આ સેવાઓનો વિસ્તાર કરવામાં અને વૈશ્વિક સપ્લાય ચેઇનમાં પ્રવેશ કરવામાં મદદ કરી શકે છે. વિદેશી વ્યવસાયો સાથેનો સહયોગ ગ્રાહકો, મૂડી અને તકનીકી નિપુણતા સુધી પહોંચ પ્રદાન કરી શકે છે, જ્યારે સ્થાનિક કંપનીઓને ભારત બહારના બજારો માટે ઉત્પાદનો વિકસાવવામાં મદદ કરે છે. સરકારનો ઉદ્દેશ્ય આ ક્ષેત્રનો વિકાસ કરવા માટે જાહેર સંસ્થાઓ અને ખાનગી કંપનીઓને એકસાથે લાવવાનો છે. જાહેર એજન્સીઓ પ્રારંભિક માંગને ટેકો આપી શકે છે અને ટેકનોલોજી ચકાસવાની તકો પૂરી પાડી શકે છે, જ્યારે ખાનગી વ્યવસાયો ઉત્પાદનો વિકસાવી શકે છે, રોકેટ/સેટેલાઇટ ક્ષેત્રે રોકાણ આકર્ષી શકે છે અને વ્યવસાયિક કામગીરીનું નિર્માણ કરી શકે છે.

રશિયન ઓઈલ ખરીદનારાઓ પરનો દંડાત્મક ટેરિફ ટ્રમ્પે દૂર કરતા ભારતને વધુ મોકળાશ મળશે

અમેરિકી પ્રમુખ ડોનાલ્ડ ટ્રમ્પ દ્વારા રશિયન ઓઈલ ખરીદનારાઓ પરથી દંડાત્મક ટેરિફ હટાવવાના નિર્ણયથી ભારતની સ્પર્ધાત્મક ભાવે ક્રૂડ ઓઈલ મેળવવાની ક્ષમતા મજબૂત થવાની અપેક્ષા છે. આનાથી સ્થાનિક રિફાઇનરીઓને મોંઘા અમેરિકી અને પશ્ચિમ એશિયાઈ બેરલ પર વધુ પડતો આધાર રાખવાને બદલે મોસ્કો (રશિયા) પાસેથી જથ્થો મેળવવામાં વધુ છૂટછાટ મળશે. જો કે, રશિયન ક્રૂડ પરના ડિસ્કાઉન્ટ ઘટવા અને વધતા ભાડાના ખર્ચને કારણે બચતમાં થોડો ઘટાડો થઈ શકે છે, તેમ છતાં રશિયન ઓઈલ અન્ય અનેક વિકલ્પોની સરખામણીમાં પોતાનો વ્યાપારી ફાયદો જાળવી રાખવાની સંભાવના ધરાવે છે.

આ નિર્ણય એવા સમયે આવ્યો છે જ્યારે વૈશ્વિક સ્તરે ક્રૂડ ઓઈલના ભાવ બેરલ દીઠ $110 ને વટાવી ગયા છે અને પશ્ચિમ એશિયામાંથી પુરવઠામાં અવરોધ ઊભો થયો છે. આ પરિસ્થિતિ ભારત માટે રશિયન ઓઈલનો સતત પુરવઠો મેળવવો ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ બનાવે છે, કારણ કે ભારત તેની ક્રૂડની જરૂરિયાતના 88% કરતાં વધુ ભાગ આયાત કરે છે. શિપ-ટ્રેકિંગ ફર્મ કેપ્લરના જણાવ્યા અનુસાર, સપ્ટેમ્બરના 1.82 મિલિયન બેરલ પ્રતિ દિવસ(bpd)ની સરખામણીમાં ઓક્ટોબરમાં ભારતની રશિયન ઓઈલની આયાત આશરે 1.8-1.9 મિલિયન bpd પર યથાવત રહેવાની અપેક્ષા છે. આ આંકડાઓ દર્શાવે છે કે મોસ્કો ભારતના સૌથી મોટા ક્રૂડ સપ્લાયર તરીકેનું પોતાનું સ્થાન જાળવી રાખશે, અને ટેરિફ માફીને કારણે કિંમતો અને ઉપલબ્ધતાના આધારે રિફાઇનરીઓને ખરીદી વધારવા માટે નવી તકો મળી શકે છે. ગ્લોબલ ટ્રેડ રિસર્ચ ઇનિશિએટીવ (GTRI)ના અહેવાલ મુજબ, જુલાઈમાં ભારતની ક્રૂડ આયાતમાં રશિયાનો હિસ્સો 51% હતો, જે ઓગસ્ટમાં ઘટીને 44% થઈ ગયો હતો કારણ કે રિફાઇનરીઓએ યુએસ (US) અને યુએઈ (UAE) પાસેથી ખરીદી વધારી હતી. અમેરિકાના ટેરિફ માફીના નિર્ણયથી હવે ભારતીય રિફાઇનરીઓને વધારાના દંડાત્મક શુલ્કના તાત્કાલિક જોખમને બદલે વ્યાપારી ધોરણે ખરીદીના નિર્ણયો લેવાની વધુ છૂટ મળી છે. આનાથી મોંઘા ક્રૂડ સોર્સ તરફ થયેલા હાલના ઝોકને પણ પલટાવવામાં મદદ મળી શકે છે. 2022થી રશિયન ઓઈલ ભારતની આયાત રણનીતિનું કેન્દ્રબિંદુ રહ્યું છે, જેમાં સસ્તા બેરલોએ રિફાઇનરીઓને ફીડસ્ટોકનો ખર્ચ નિયંત્રિત કરવામાં મદદ કરી છે. વિશ્લેષકોના જણાવ્યા અનુસાર, સપ્ટેમ્બર મહિનામાં યુરલ્સ ક્રૂડ બેન્ચમાર્ક બ્રેન્ટની સરખામણીમાં સરેરાશ $23 પ્રતિ બેરલના ડિસ્કાઉન્ટ પર વેચાયું હતું. છેલ્લા કેટલાક અઠવાડિયામાં ચુસ્ત પુરવઠાને કારણે યુરલ્સનું ડિસ્કાઉન્ટ તીવ્રપણે ઘટ્યું હોવાનું માનવામાં આવે છે, પરંતુ આ વલણ યુએસના ટેરિફ મુક્તિના નિર્ણયથી સ્વતંત્રપણે પહેલેથી જ શરૂ થઈ ગયું હતું. તેથી, ડિસ્કાઉન્ટમાં ઘટાડો થવાથી આ રાહતનું મહત્વ ઓછું થતું નથી, કારણ કે તે રિફાઇનરીઓને વધારાના ટેરિફ-સંબંધિત જોખમ વિના રશિયન પુરવઠો મેળવવાનું ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપે છે.

> **જ્યારે વૈશ્વિક સ્તરે ક્રૂડ ઓઈલના ભાવ બેરલ દીઠ $110ને વટાવી ગયા છે અને પશ્ચિમ એશિયામાંથી પુરવઠામાં અવરોધ ઊભો થયો છે. આ પરિસ્થિતિ ભારત માટે રશિયન ઓઈલનો સતત પુરવઠો મેળવવો ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ બનાવે છે**

બ્લેક સી (કાળો સમુદ્ર) થી ભારત સુધી યુરલ્સ ક્રૂડના પરિવહન માટેનો નૂર (ભાડાનો) ખર્ચ ઓક્ટોબરમાં વધીને પ્રતિ ટેન્કર $27-30 મિલિયન થઈ ગયો છે, જે સપ્ટેમ્બરમાં આશરે $19 મિલિયન હતો. જો કે આનાથી રશિયન ક્રૂડનો લેન્ડિંગ કોસ્ટ (પહોંચ ખર્ચ) વધે છે અને રિફાઇનરીઓને મળતા ડિસ્કાઉન્ટમાં ઘટાડો થાય છે, તેમ છતાં રશિયન પુરવઠાનું એકંદર અર્થશાસ્ત્ર વૈકલ્પિક ગ્રેડ સામેના સાપેક્ષ ખર્ચ પર નિર્ભર રહેશે.

નૂર ઉપરાંત, ચીની રિફાઇનરીઓ તરફથી વધતી જતી સ્પર્ધાને કારણે રશિયન કાર્ગોના ભાવમાં વધારો થયો છે. ભારતીય રિફાઇનરીઓએ નવેમ્બર ડિલિવરી માટેની કેટલીક ખરીદીઓ પહેલેથી જ ઘટાડી દીધી છે કારણ કે કેટલાક યુરલ્સના પ્રસ્તાવ મોંઘા બન્યા હતા. જો કે, આવા ફેરફારો રશિયન ઓઈલથી મૂળભૂત દૂર જવાનો સંકેત આપતા નથી, પરંતુ વ્યક્તિગત કાર્ગો પરના વ્યાપારી નિર્ણયો દર્શાવે છે.

સપ્ટેમ્બરમાં અનામ રહેવાની શરતે સરકારી રિફાઇનરીના એક વરિષ્ઠ અધિકારીએ જણાવ્યું હતું કે, "રશિયન ક્રૂડ પર આપણી નિર્ભરતા જોતાં, તેને સરળતાથી બદલી શકાતું નથી, ખાસ કરીને એવા સમયે જ્યારે પશ્ચિમ એશિયામાંથી પુરવઠો ગંભીર રીતે પ્રભાવિત થયો છે." ભારતીય રિફાઇનરીઓ માટે આ મુક્તિ રશિયન ક્રૂડને પુરવઠાના મુખ્ય સ્ત્રોત તરીકે જાળવી રાખવાની તક પૂરી પાડે છે, સાથે સાથે અમેરિકા, વેનેઝુએલા અને પશ્ચિમ એશિયાના ઉત્પાદકો પાસેથી જ્યાં પણ વ્યાપારી રીતે સધ્ધર હોય ત્યાંથી ખરીદી કરવાની છૂટ પણ આપે છે. વધુ મહત્ત્વની વાત એ છે કે, ભારતની ક્રૂડ આયાત બાસ્કેટમાં રશિયાનું સ્થાન હવે માત્ર તે ભારે ડિસ્કાઉન્ટ

કરન્ટ-ટોપિક

પર આધારિત નથી જેણે 2022 પછીની શરૂઆતની ખરીદીમાં જોવા મળ્યા હતા. ઓછા ડિસ્કાઉન્ટ અને ઊંચા શિપિંગ ખર્ચ છતાં, રશિયન ક્રૂડ મોંઘા વિકલ્પો, ખાસ કરીને અમેરિકી ઓઈલની સરખામણીમાં આકર્ષક વિકલ્પ બની રહે છે. તેથી આ મુક્તિ નવી કિંમતનો ફાયદો ઊભો કરવાને બદલે અગાઉથી સ્થાપિત થયેલા સોર્સિંગ સંબંધોને મજબૂત કરે છે.

ટ્રમ્પનો 16 ઓક્ટોબરનો એક્ઝિક્યુટિવ ઓર્ડર 'લિંડસે ઓ ગ્રેહામ સેન્ક્શનિંગ રશિયા એન્ડ ઈરાન એક્ટ' હેઠળ નિર્દિષ્ટ પ્રતિબંધો અને ટેરિફને સ્થગિત કરે છે, જેણે રશિયન ઊર્જાના મોટા ખરીદદારોના માલ પર 100% સુધીની ડ્યુટી અધિકૃત કરી હતી. જો કે આ રાહત પાછી ખેંચી શકાય તેવી છે, તેમ છતાં ટેરિફના જોખમને તાત્કાલિક દૂર કરવાથી ભારતીય રિફાઇનરીઓને વૈશ્વિક તેલના ઊંચા ભાવો અને પુરવઠામાં અવરોધના સમયમાં તેમના ક્રૂડ સોર્સિંગને શ્રેષ્ઠ બનાવવા માટે વધુ અવકાશ મળે છે. ભારતની આયાત બિલ પર બચતનું પ્રમાણ નૂર દરો, ડિસ્કાઉન્ટ અને ક્રૂડની ઉપલબ્ધતા પર નિર્ભર રહેશે, પરંતુ રશિયન બેરલની સતત પહોંચ વધુ મોંઘા વિકલ્પો પર વધુ પડતા આધારની સરખામણીમાં ખરીદ ખર્ચને નિયંત્રણમાં રાખવામાં મદદ કરશે.

સરકારની નિકાસ નીતિમાં સ્થિરતા નિકાસકારોમાં દૃઢ વિશ્વાસ ઉભો કરશે

ભારતના નિકાસકારો માટે વૈશ્વિક બજારમાં સ્પર્ધા કરવી પહેલેથી જ પડકારજનક છે, પરંતુ સરકારની નીતિઓના અમલીકરણમાં અનિશ્ચિતતા, નિયમોમાં વારંવાર થતા ફેરફારો અને વિવિધ પ્રક્રિયાઓમાં વિલંબ ઉદ્યોગકારોની મુશ્કેલીઓ વધારી શકે છે. સરકાર નિકાસ વધારવા અને ભારતીય ઉત્પાદનોને વૈશ્વિક બજારમાં પ્રોત્સાહન આપવા માટે યોજનાઓ જાહેર કરે છે, તેમ છતાં નીતિ અને તેના વાસ્તવિક અમલીકરણ વચ્ચેનો તફાવત ઉદ્યોગકારો માટે ચિંતાનો વિષય બની શકે છે. જેથી સરકારે નિકાસ માટેની નીતિમાં સુધારા સાથે સ્થિરતા ખૂબજ જરૂરી છે, જેનાથી નિકાસકારોમાં દ્રઢ વિશ્વાસ ઉભો થઇ શકે છે.

ખાસ કરીને નાના અને મધ્યમ ઉદ્યોગો પાસે મોટા ઉદ્યોગોની સરખામણીએ નાણાકીય સંસાધનો ઓછા હોય છે. આવા એકમો માટે ઉત્પાદન ખર્ચમાં વધારો, નિકાસ પ્રોત્સાહનો મેળવવામાં વિલંબ, કરવેરાની પ્રક્રિયાઓ અને બદલાતા વેપાર નિયમો સીધી અસર ઊભી કરે છે. વિદેશી ગ્રાહકો સાથે અગાઉથી નક્કી કરેલા ભાવ અને ડિલિવરીની સમયમર્યાદા જાળવવી મુશ્કેલ બને ત્યારે નફાના માર્જિન પર દબાણ વધે છે.

નિકાસકારો વિદેશી ખરીદદારો સાથે કરાર કરતી વખતે કાચા માલના ભાવ, પરિવહન ખર્ચ, ટેક્સ અને સરકારની નિકાસ નીતિને ધ્યાનમાં રાખીને ભાવ નક્કી કરે છે. જો કરવેરા, આયાત-નિકાસની શરતો અથવા પ્રોત્સાહન યોજનાઓમાં અચાનક ફેરફાર થાય તો અગાઉના અંદાજ ખોટા પડી શકે છે. પરિણામે ઉદ્યોગકારોને વધારાનો ખર્ચ પોતે સહન કરવો પડે છે અથવા વિદેશી ખરીદદારો સાથે ભાવ અંગે પુનઃવાટાઘાટ કરવી પડે છે.

નિકાસ પ્રોત્સાહન અને કરવેરાના રિફંડમાં વિલંબ પણ કાર્યકારી મૂડીને અટકાવી શકે છે. ઉદ્યોગકારોએ કાચો માલ ખરીદવા, કર્મચારીઓના પગાર ચૂકવવા અને નવા ઓર્ડર પૂરા કરવા માટે સતત નાણાંની જરૂર રહે છે. રિફંડ સમયસર ન મળે તો બેન્કમાંથી વધુ ધિરાણ લેવું પડે છે, જેના કારણે વ્યાજખર્ચ વધે છે.

ગુજરાતનો ટેક્સટાઈલ ઉદ્યોગ ખાસ કરીને સુરતના કાપડ અને પ્રોસેસિંગ એકમો માટે મહત્ત્વપૂર્ણ છે. યાર્ન, રંગ-રસાયણો, વીજળી, મજૂરી અને પરિવહનના ખર્ચમાં વધારો થાય ત્યારે નિકાસકારોની સ્પર્ધાત્મકતા ઘટી શકે છે. બીજી તરફ, આંતરરાષ્ટ્રીય બજારમાં ખરીદદારો ઓછા ભાવે માલ મેળવવા માગે છે.

> **ટેરિફ, વારંવાર બદલાતા નિયમો, ખર્ચાળ ઉત્પાદન અને રિફંડમાં વિલંબથી નિકાસકારોના આયોજન પર અસર: ટેક્સટાઇલ, હીરા, કેમિકલ્સ અને એન્જિનિયરિંગ ઉદ્યોગો સામે અનેક પડકારો**

સરકારી યોજનાઓનો લાભ મેળવવા માટેની જટિલ પ્રક્રિયાઓ, દસ્તાવેજીકરણ અને મંજૂરીમાં વિલંબ નાના એકમો માટે વધારાનો વહીવટી બોજ ઊભો કરી શકે છે. જો નીતિગત રાહતની જાહેરાત થાય પરંતુ તેનો લાભ સમયસર ન મળે તો ઉદ્યોગકારોની નાણાકીય મુશ્કેલી યથાવત રહે છે. સુરતનો હીરા ઉદ્યોગ વૈશ્વિક બજાર સાથે ઊંડાણપૂર્વક જોડાયેલો છે. અમેરિકા અને અન્ય મુખ્ય બજારોમાં ટેરિફ, ગ્રાહકોની માંગ તથા કુદરતી અને લેબગ્રોન હીરા વચ્ચેની સ્પર્ધા ઉદ્યોગના વ્યવસાયને અસર કરે છે. આવા સંજોગોમાં નિકાસ સંબંધિત નિયમો અને પ્રોત્સાહન યોજનાઓ સ્પષ્ટ તથા સ્થિર રહે તે જરૂરી છે. હીરા ઉદ્યોગમાં મોટા પ્રમાણમાં મૂડી માલસામાન અને તૈયાર

ઓફ-બીટ

સ્ટોકમાં રોકાયેલી હોય છે. નિકાસ ઓર્ડર ઘટે અથવા ચુકવણીમાં વિલંબ થાય તો રોકડ પ્રવાહ પર દબાણ વધે છે. સરકારની નીતિનો લાભ મેળવવામાં અડચણો ઊભી થાય તો નાના ઉત્પાદકો અને વેપારીઓની મુશ્કેલીઓ વધુ ગંભીર બની શકે છે.

કેમિકલ્સ ઉદ્યોગને પર્યાવરણીય મંજૂરીઓ, સલામતીના ધોરણો અને આંતરરાષ્ટ્રીય ગુણવત્તા પ્રમાણપત્રોનું પાલન કરવું પડે છે. આ નિયમો જરૂરી હોવા છતાં તેમની પ્રક્રિયા પારદર્શક, સમયબદ્ધ અને સરળ ન હોય તો રોકાણ તથા ઉત્પાદનના આયોજનમાં વિલંબ થઈ શકે છે.

એન્જિનિયરિંગ અને ઓટો કમ્પોનન્ટ્સ ક્ષેત્રમાં કાચા માલના ભાવ, આયાતી ઘટકોની ઉપલબ્ધતા અને વિદેશી બજારોના ટેકનિકલ ધોરણો મહત્ત્વ ધરાવે છે. નિયમોમાં વારંવાર ફેરફાર થાય તો ઉત્પાદનની કિંમત અને ડિલિવરી અંગેની જવાબદારીઓ નિભાવવી મુશ્કેલ બને છે.

ઉદ્યોગકારો માટે સરકારની નીતિઓમાં સ્થિરતા અને અમલીકરણમાં પારદર્શિતા મહત્ત્વપૂર્ણ છે. નિકાસ પ્રોત્સાહન યોજનાઓના નિયમો સ્પષ્ટ હોવા જોઈએ, રિફંડ સમયસર મળવા જોઈએ અને કોઇ મોટા ફેરફાર પહેલાં ઉદ્યોગ સંગઠનો સાથે ચર્ચા થવી જોઈએ. નાના અને મધ્યમ એકમો માટે સરળ દસ્તાવેજીકરણ, સસ્તું ધિરાણ અને ડિજિટલ પ્રક્રિયાઓ પણ ઉપયોગી બની શકે છે.

ભારતની નિકાસ વૃદ્ધિ માટે માત્ર નવી યોજનાઓ જાહેર કરવી પૂરતી નથી. ઉદ્યોગકારોને વ્યવસાયનું લાંબા ગાળાનું આયોજન કરી શકાય તેવું સ્થિર વાતાવરણ આપવું પણ એટલું જ જરૂરી છે. વૈશ્વિક સ્પર્ધા વચ્ચે ભારતીય ઉત્પાદકોની ક્ષમતા વધારવા માટે સરકારની નીતિ અને તેના અમલીકરણ વચ્ચે સુસંગતતા જાળવવી અનિવાર્ય બની છે.

મીડલ ઈસ્ટના તણાવથી ઉછળતા ક્રુડ ઓઇલના ભાવ શેરબજારની તેજીને રોકી શકે

મીડલ ઈસ્ટના તણાવથી અમેરિકામાં પણ ક્રુડ ઓઈલના ભાવ ઉછળી ગયા હોવાથી અમેરિકાએ અંતે રશિયા પાસેથી ડિઝલ ખરીદવાની ફરજ પડી રહી છે, તેની સાથે જે રશિયા પાસેથી ક્રુડ ઓઈલ ખરીદનારા એટલે કે ભારત સહિત પાંચ દેશો પરના ટેરિફને માફ કરવાની જાહેરાત કરવાની ફરજ પડી છે. જોકે, ઈરાન પર મોટા

માર્કેટ વોચ

હુમલાની ચીમકી આપીને પોતાની મજબૂત હોવાના પોકળ દાવા કરતા જોવા મળ્યા છે. બીજી તરફ, હુથી બળવાખોરોએ સાઉદી અરેબિયાને નિશાન બનાવીને યુદ્ધમાં જોતરી દેવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. જેનાથી પરિસ્થિતિ વધુ વિકટ બની રહી છે અને ક્રુડ ઓઈલના ભાવ 110 ડોલરની ઉપર બોલાઈ ગયા છે, તે ચિંતાનો વિષય બની ગયો છે.

ક્રુડ ઓઈલના ભાવ ઉછળતા ભારત જેવા આયાતી દેશો માટે વિકટ સમસ્યા સર્જાશે અને ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાને ઘેરી અસર પડશે. 100 ડોલરની ઉપર ક્રુડ ઓઈલ રહે તો ભારતના અર્થતંત્રને વિપરીત અસર પડી શકે છે. જે મોંઘવારી વધારશે અને શેરબજાર માટે પણ સકારાત્મક વલણ રહેશે નહીં.

છેલ્લા કેટલાક સમયથી શેરબજારમાંથી એફઆઈઆઈની સતત વેચવાલી જોવા મળી રહી છે. જેમાં વેચવાલીની માત્રા ઘટી છે, પણ હજુય લેવાલી શરૂ થઈ નથી, તે એશિયન બજારોમાં સેમિકન્ડકટર અને એઆઈ કંપનીઓમાં રોકાણ વળ્યું હતું. મોટા પાયે ભારતીય શેરબજારમાંથી આ રોકાણ અમેરિકાના એશિયન બજારો તરફ વળ્યું હતું. પરંતુ ગત સપ્તાહથી એઆઈ બબલ ફૂટવાનું શરૂ થયું છે અને એઆઇ સંબંધિત ચિંતાઓ વધી હોવાથી અમેરિકામાં ટેકનોલોજી શેરોમાં મોટા ઘટાડાથી શરૂઆત થઈ છે અને ઘણા એશિયન બજારોમાં ખતરાની ઘંટડી વાગવાની શરૂ થઈ ચુકી છે. અત્રે ઉલ્લેખનીય છે કે, અમેરિકામાં સેમિકન્ડકટર શેરોમાં સતત આઠ સેશનથી વેચવાલી જોવા મળી હતી, જે 2008 પછીની સૌથી લાંબી વેચવાલીનો સીલસોલો છે. જેની અસર નાસ્ડેક ઉપર પણ પડી છે. આમ, છેલ્લા દોઢથી બે વર્ષથી ચાલી રહેલી એઆઇ અને સેમિકન્ડકટર કંપનીઓના શેરમાં જબરજસ્ત ઉછાળો આવ્યો હતો, તે હવે ઓસરવાનું શરૂ થઈ ગયું છે. જેમાં દક્ષિણ કોરિયા અને તાઈવાનની ઘણી કંપનીઓનો સમાવેશ થયું છે. યુએસમાં એઆઇ તેજીને ચાલુ રાખવા માટે નવા રોકાણોની જરૂર છે. એઆઈમાં રોકાણ ઘટશે તો એશિયન બજારોમાં મોટો ઘટાડો થવાની સંભાવના છે, ખાસ કરીને એઆઇ સંબંધિત શેરોમાં મોટો કડાકો બોલાવાની સંભાવના છે. તાઈવાનની ટીએસએમસી,

> **એઆઇ-ચિપ શેરોની વેચવાલીથી એફઆઇઆઇ એશિયન બજારોમાંથી એકઝીટ થઈને ભારતીય શેરબજાર તરફ વળશે**

દક્ષિણ કોરિયાની એસકે હાઈનિક્સ અને સેમસંગ ઈલેક્ટ્રોનિક્સ જેવી કંપનીઓ એઆઇ કમ્પ્યુટિંગ માટે જરૂરી ચિપ્સ અને મેમરી સપ્લાય કરે છે. આ કંપનીઓની કમાણી એઆઇ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરમાં રોકાણ પર આધારિત છે. જો એઆઇ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરમાં રોકાણ ઓછું થશે તો સીધી અસર આ કંપનીઓની કમાણી પર પડશે. ગાર્ટનરે ચેતવણી આપી છે કે એઆઇ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરમાં 3.5 ટ્રિલિયન ડોલરનું રોકાણ 2030 સુધીમાં મોટો ખતરો ઉભો કરી શકે છે. આનું કારણ એ છે કે રોકાણના પ્રમાણમાં આવક દેખાતી નથી.

જોકે, આની અસર ભારતીય શેરબજારો ઉપર જોઈએ તો સકારાત્મક થઈ શકે છે, કેમ કે ભારતમાં એઆઇ અને સેમિકન્ડકટર બનાવતી કોઇ કંપનીઓ નથી. આ જ કારણ છે કે છેલ્લા એક-બે વર્ષમાં અમેરિકા, દક્ષિણ કોરિયા અને તાઈવાનના શેરબજારો ઉછળ્યા હતા, જ્યારે ભારતીય શેરબજારમાં ઘટાડો જોવા મળ્યો છે. એઆઈની તેજીની ભારતીય શેરબજારમાં નકારાત્મક અસર પડી હતી, તેમાં એફઆઈઆઈની પણ સતત વેચવાલી જોવા મળી હતી. તેથી એઆઇ અને ચિપ શેરોમાં ઘટાડો થશે તો તેની ભારતીય શેરબજારમાં પોઝિટિવ અસર જોવા મળી શકે છે અને ભારતીય શેરબજારમાં તેજીનો પવન ફુંકાઈ શકે છે.

પરંતુ ક્રુડ ઓઈલના વધતા જતા ભાવ ભારતીય શેરબજારની તેજીને રોકવાનું કામ કરી રહ્યા છે. મોંઘવારી વધશે, વ્યાજ દરમાં પણ વધારો થતો રહેશે જેના લીધે શેરબજારમાં તેજીને બ્રેક વાગતી જોવા મળી શકે છે. હજુય કેટલાક પડકારો છે, તેમાંથી બહાર નીકળ્યા બાદ તેજીનો પવન ફુંકાશે.